

ΤΥΠΩΘΗΤΩ

Τα βιβλία αυτοσυστήνονται; Ο συγγραφέας είναι ο επαρκέστερος πληρεξούσιος ανάμεσα στο έργο του και στον αναγνώστη; Οι λέξεις και τα πράγματα του συγγραφέα πώς συναντούν τις λέξεις και τα πράγματα του ήρωα ή του αφηγητή;

Η στήλη «Τυπωθήτω» προκαλεί και απαντά σε τέτοιας υφής ερωτήματα. Τίτλοι όλου του φάσματος, πριν φτά-

σουν στις προθήκες των βιβλιοπωλείων, εξομολογούνται λεπτομέρειες της γραφής τους – βιβλία πριν αρχίσουμε να τα φυλλομετράμε. Πεζογράφοι, ποιητές, δοκιμιογράφοι, μεταφραστές, ανθολόγοι, σε πρώτο πρόσωπο, πριν διασταυρωθούν με τον συστηματικό ή τον απλό αναγνώστη.

Επιμέλεια **Μισέλ Φαίς**

Αντίστροφα ίχνη

Γιώργος Σκαμπαρδώνης, *Περιπολών περί πολλών τυρβάζω*, διηγήματα, εκδόσεις Πατάκη

Είκοσι έξι διηγήματα που εκπετρώθηκαν την τελευταία τριετία. Ιστορίες αντλημένες από τις διαρκείς ένδον και έξω περιπολίες. Περιπέτειες εμπνευσμένες από τη γενέθλια πόλη και από άλλους τόπους, ελληνικούς, μεταπλασμένες κατά βούληση στο δικό τους, πια, αυτόνομο επέκεινα. Νομίσματα της βρύσης. Εκφωλεύσεις πτηνών. Καταστάσεις από δικές μου διαδρομές, φίλων, γνωστών και αγνώστων, άλλες που τράφηκαν στις όχθες της φαντασίας ή συμπληρώθηκαν απ' αυτήν, κι άλλες που τις ακεραίωσε η ίδια, η σχεδόν υπαρκτή πραγματικότητα. Καημός μες στην καρδούλα μου. Κάτι σαν τον ορισμό του «ψιλοβρέχει». Σκοτεινός λυρισμός, αλλά και ευθυμία και τρέλα και το αναπάντεχο που караδοκεί πίσω απ' τους θάμνους σαν Βιετκόγκ. Το απίστευτο που είναι πιο οικείο από το καθημερινό – έτσι συμβαίνει, πάντα, άλλωστε. Οπως τριποδίζει ένα τετράποδο. Πέταλα ανθέων που πετάλωσαν ημίονους ανθεκτικούς στις αναβάσεις. Μια προσπάθεια να κλείσω τον μαρμάρينو Λέοντα της Αμφιπόλεως σε ζωολογικό κήπο. Ρεβόλβερ πακτωμένο σε κεφαλογραβιέρα. Μαλλιά από κανταΐφι. Θραύσματα από τη σύγχρονη παράνοια, αλλά και από την παιδική και την εφηβική ηλικία, σκηνές και άνθρωποι που δεν πέθαναν ποτέ, γιατί σημάδεψαν τα πράγματα με πράξεις μοναδικές, κι επανέρχονται – σαν λαγοί που πετάγονται, ξαφνικά, τώρα, μπροστά στα φανάρια μου, τη νύχτα. Και κοκαλώνω εγώ, αντί γι' αυτούς.

Ο χρόνος ενοποιείται μέσα από τους συσχετισμούς και τις μεταβολές του ρυθμού, ο τόπος της αφήγησης πάει όπου είναι ταιριαστό να πάει. Όλες οι ιστορίες κινούνται σε ένα ενοποιημένο πεδίο που χυμένο μεταχαλκεύτηκε σε κάτι με δικά του όρια και σύνορα. Νόμος του, το ύφος. Διαφορετικοί τόνοι και κυμάνσεις – για να μη βαριέμαι εγώ και πιθανώς ο αναγνώστης. Κάποιοι βαθύτεροι ιστοί – ελπίζω – τα συνέχουν και τα κινούν όλα, σαν επάλληλα δίκτυα κυμαινόμενων αντικατοπτρισμών. Λέω: η βέργα που κρατάει τη φασολιά. Ουσιαστικά και αναπόφευκτα, κάνουν νοήματα της ίδιας γλώσσας προς τα προηγούμενα διηγήματα, διαστέλλοντας το σύμπαν εκείνων. Αντίστροφα ίχνη θηρευόμενων ζώων.

Αναφτιάχνω ένα Καραμπουρνάκι χωρίς αθωότητά, αλλά ίσως τώρα, λέω, να φαίνεται πιο αθώο και λαμπερό λόγω της αδαμαντίνης των λέξεων. Ίσως. Στις ίδιες παραλίες μεγαλώνουμε, εξάλλου, που μεταβάλλονται διαρκώς – διαρκές προσκύνημα και αέναη φαντασμαγορία. Όλα εξαρτώνται από την ώρα που κάνεις την περιπολία ή την αποκλειστικά δική σου διάθεση. Και απ' το σώμα. Μέσα εκεί γίνεται όλη η ζημιά, που κινείται, αθόρυβα, σύρριζα στους ιστούς, σαν το σελάχι.

Αδικολυμαίνομαι το τώρα και τη μνήμη, που είναι, έτσι κι αλλιώς, αναξίπιστο όργανο. Συμβαίνει: έρχονται τα αύρια να διώξουν τα σήμερα. Στην ουσία πρόκειται για την αγωνία να πάμε σε έναν βαθύτερο οίτρο. Σε νέες παθήσεις φωνηέντων. Ξαναβλέπω τον Παπαδιαμάντη με τα χέρια ευλαβικά σταυρωμένα, να κάθεται σε μια πολυθρόνα του SKIATHOS PALLAS. Τι μεσολάβησε; Πώς θ' αντέξουμε; Γαμώ την πανακόλα μου. Δεν ξέρω. Πιθανόν αυτό το εργόχειρο να μας σώζει. Φτιάχνοντας δικούς μας φωτισμούς και μοντάζ, αλλάζουμε κάπως τα όντως υπάρχοντα. Προσπαθούμε.

Είκοσι έξι νέα διηγήματα. Ίσως θέλοντας, κατά βάση, να πετάξω δροσερά καρπούζια στον Κάτω Κόσμο.

Γιώργος Σκαμπαρδώνης

Σ' ένα νησί του Ιονίου

Νίκος Παναγιωτόπουλος, *Τα παιδιά του Κάιν*, μυθιστόρημα, εκδόσεις Μεταίχμιο

Η κρίση που έχει παραλύσει τα δύο τελευταία χρόνια τη χώρα υπήρξε κατά κάποιον τρόπο η σπλαχνική μαμή που έφερε στον κόσμο το τέταρτο μυθιστόρημά μου. Είχα ξεκινήσει να το γράφω λίγο πριν από τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας, πεπεισμένος πως κάτω από το ντοπαρισμένο ευρωπαϊκό χαμόγελο, με το οποίο είχαμε υποδεχτεί τον 21ο αιώνα, σοβούσε μια κρίση ιδεών και αξιών, μια κρίση που κατέτρωγε σιωπηλά τα ηθικά μας κύτταρα.

Τα παιδιά του Κάιν γράφτηκαν στη διάρκεια της προηγούμενης οκταετίας, και ενώ παρακολουθούσα βήμα προς βήμα την οδυνηρή μετάπτωση από τη συλλογική ευφορία στην εθνική απόγνωση. Δεν είναι προφητικό ασφαλώς, πάντως είναι τουλάχιστον σημαντικό πως η πλοκή του μυθιστορήματος περιστρέφεται γύρω από την πτώση ενός άντρα στον γκρεμό και τις απέλπιδες προσπάθειες ανάσωσης του σώματός του από τη θάλασσα. Αυτόπτες μάρτυρες είναι πέντε παλιοί φίλοι του – μία εκ των οποίων θα ισχυριστεί πως η πτώση του μόνο τυχαία δεν ήταν. Μπροστά στη δυσπιστία, μάλιστα, με την οποία γίνεται δεκτή η μαρτυρία της, θα φτάσει κάποια στιγμή να μιλήσει ακόμα και για φόνο...

Το μυθιστόρημα διαδραματίζεται σ' ένα νησί του Ιονίου. Εξι άνθρωποι, που κάποτε υπήρξαν στενοί φίλοι, επιστρέφουν – για το τρίτημερο του Αγίου Πνεύματος – στο θέατρο των αλλοτινών καλοκαιρινών τους αποδράσεων, για να ανακαλύψουν πως το ψαροχώρι της εφηβείας τους έχει μεταμορφωθεί σε ακόμη ένα άχαρο τουριστικό θέρετρο (όπου, σημειωτέον, τις ίδιες μέρες φιλοξενείται ένα πανευρωπαϊκό σεμινάριο σεναρίου), μια παραθαλάσσια Βαβέλ, μόνο που τη θέση του βιβλικού πύργου έχει πάρει ένας αναστηλωμένος, ενοουχισμένος ανεμόμυλος, ο οποίος, ω! του θαύματος, ανήκει πλέον σε έναν εξ αυτών. Οι εξόφθαλμες αλλαγές στο σκηνικό επιβάλλουν την αντιπαραβολή με εκείνες τις άλλες, τις πολύ πιο σημαντικές, αν και συχνά αόρατες διά γυμνού οφθαλμού, αλλαγές στο εσωτερικό τοπίο των εμπλεκόμενων προσώπων.

Στα Παιδιά του Κάιν επιχειρήσα να αποτυπώσω τις διασταυρούμενες τροχιές έξι προσώπων που η εφηβεία τους ορίστηκε από τον πληθωρικό απόηχο των σίτζις, της χούντας και του Πολυτεχνείου, για να διανύσουν έπειτα την ανέφελη – συγκριτικά – τριακονηταετία της Μεταπολίτευσης, παραδομένοι άνευ όρων στις σειρήνες μιας ψευδεπίγραφης – γι' αυτό και ύπουλης – ευημερίας. Απώτερος στόχος μου ήταν να αναδείξω τον υπόγειο, βουβό πόλεμο που – εν καιρώ ειρήνης – διαδραματίστηκε κάτω απ' τη μύτη μας – έναν πόλεμο με θύματα τις αξίες, την αισθητική και την κοινωνική συνοχή.

Ακόμη και να ήθελα, δεν θα μπορούσα να κρύψω την παρουσία του αυτοβιογραφικού στοιχείου – πολύ πιο άμεση και απτή απ' ό,τι σε προηγούμενα βιβλία μου. Μαζί με το δικό μου, τα βιογραφικά γνωστών και φίλων αποσυναρμολογήθηκαν – άλλοτε εν αγνοία τους, άλλοτε με τη συναίνεσή τους –, για να επανασυγκολληθούν έπειτα κατά το δοκούν, εξυπηρετώντας τις ανάγκες του μυθοπλαστικού κολάζ. Η προσωπική εμπλοκή με οδήγησε στο να χρησιμοποιήσω για πρώτη φορά τρίτοπρόσωπη αφήγηση, ώστε να τηρηθεί στοιχειωδώς κάποια απόσταση από την καύτρα του βιωματικού υλικού. Στην προσπάθειά μου να καλύψω το μεγάλο χρονικό άνοιγμα κατέληξα στη λύση του κατακερματισμού της αφήγησης, της συχνής εναλλαγής της οπτικής γωνίας και του αφηγηματικού χρόνου. Έτσι, Τα παιδιά του Κάιν αποτελούνται από δεκάδες μικρά – συχνά αυτόνομα – κεφάλαια που επιχειρούν, δίκην ψηφίδων, να συνθέσουν το μυθιστορηματικό παζλ.

Τέλος, συνεπαρμένος από την άποψη του Σοπενάουερ, που θέλει τη ζωή μας, κοιταγμένη εκ των υστέρων, να εμφανίζει δομή δραματικής αφήγησης, λες και γράφτηκε από έναν αόρατο συγγραφέα, δεν μπόρεσα να αντισταθώ στον πειρασμό να σχολιάσω από μέσα την ίδια την αφηγηματική κατασκευή – αξιοποιώντας ακόμη μια ευκαιρία που μου έδινε η διεξαγωγή ενός σεμιναρίου για κινηματογραφικά σενάρια, πέρα, εννοείται, από τη δυνατότητα για άφθονες, ελπίζω και εύγλωττες, κινηματογραφικές αναφορές.

Νίκος Παναγιωτόπουλος